

TROBALLA DEL CASTELL D'ORCAU

Núm: AN-85

Composició: Restes de fabricació de pugeses de Lleida per fusió i materials complementaris

Dates límit: Finals del segle xv-inicis segle xvi

Data més probable de la pèrdua: Finals del segle xv

Localització: Dispersa

Data de la troballa: En diferents cronologies entre els anys 70 i 80

Circumstàncies de la troballa: En superfície

Descripció:

1. Fragments de metall trencat; vegeu figura 13
2. Fragments de metall fos en boles i grumolls; vegeu figura 14
3. Fragments de canals de fusió; vegeu figura 15
4. Fragments de pugeses de Lleida del tipus CrusL-1741, CruCG-3753, trencades; vegeu figura 16
5. Fragments de pugeses del mateix tipus amb defectes de fusió; vegeu figura 17
6. Ramell de pugeses amb els seus canals de fusió i les peces encara enganxades; vegeu figura 18

Comentaris:

En la part més occidental del castell d'Orcau hi ha un element de defensa en forma angular, potser la resta d'un baluard extern i que ha quedat ara una mica aïllat de la resta de l'edifici. Segons és ben sabut, durant la Guerra Civil (1936-1939) l'exèrcit republicà hi instal·là un grup de metralladores. Per a cobrir-se més bé i per a assentar l'armament, varen buidar tot l'interior de les muralles, llançant a fora una gran quantitat de terra que formà un talús, especialment per la banda sud-oest. Segons ens havien informat diferents excursionistes interessats en la moneda, en aquest talús s'hi trobaven gran quantitat de restes metàl·liques i fragments de pugeses de Lleida, de les quals poguérem fotografiar els fragments que il·lustrem. Un d'ells em permeté fotografiar el ramell, gairebé sencer, que també presentem. Ens van arribar igualment notícies que la peça fosa que imita un senyal dels comtes de Pallars, CrusCG-1955a, és de la mateixa procedència.

El castell d'Orcau era el cap d'una baronia i pertangué, fins als segles xv i xvi, a la família del mateix nom, i consta que al segle xvii era dels Erill, i es trobava dins la sotsvegueria de Pallars.

13

14

15a

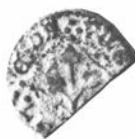
15b

16a

17

x2

16b

x2

16c

Els materials trobats evidencien que el castell tingué un taller de falsificació de moneda, en concret de pugeses de Lleida. El procés ens el mostren els materials trobats: hom recollia metall, que hom trencava per a facilitar-ne la fusió i que hom fonia després. Paral·lelament hom preparava els motlles de fusió, probablement empremtant pugeses bones, i s'obrien a les dues cares del motllo uns canals de fusió que s'ajuntaven al canal principal que s'obria a fora en forma d'embut. Tancada la caixa hom abocava el metall fos per l'embut que conduïa als canals i el metall omplia el motllo. Després hom separava les peces dels canals i segurament en llimava les restes. És evident que en separar peces de fusió dels canals, algunes peces es trencaven pel mig, perquè el metall fos és força fràgil. I també és sabut que a voltes els gasos impedeixen una bona repartició del metall i que en alguns racons del motlle, en aquest cas el lloc de les monedes, pot quedar mig ple o repartit irregularment. Això feia que després sortissin peces incompletes.

És probable que inadvertidament es prengués en algun moment un senyal del Pallars en lloc d'una pugesa, potser confonent-la per una pugesa més gran, cosa que explicaria l'existència del tipus que hem comentat.

La gran quantitat de peces que es devien emetre ens ha de fer creure que una gran part dels exemplars avui coneguts de les pugeses d'aquest tipus deuen ésser falses, com ens ho evidencia que n'hi hagi de metalls blancs, vermells o grocs, i fins i tot de plom, resultat dels diferents aliatges que l'aplegament de metall devia produir. No és estrany, doncs, que aquest tipus de pugesa sigui una de les més abundoses en l'evidència actual.

No ens ha d'estranyar que un noble com el baró d'Orcau es dediqués a la lucrativa activitat de falsificar moneda. Botet aporta nombrosos exemples de falsificadors de l'estament noble, el més ben situat i protegit per a dedicar-se a aquestes activitats d'una forma discreta en els seus castells.

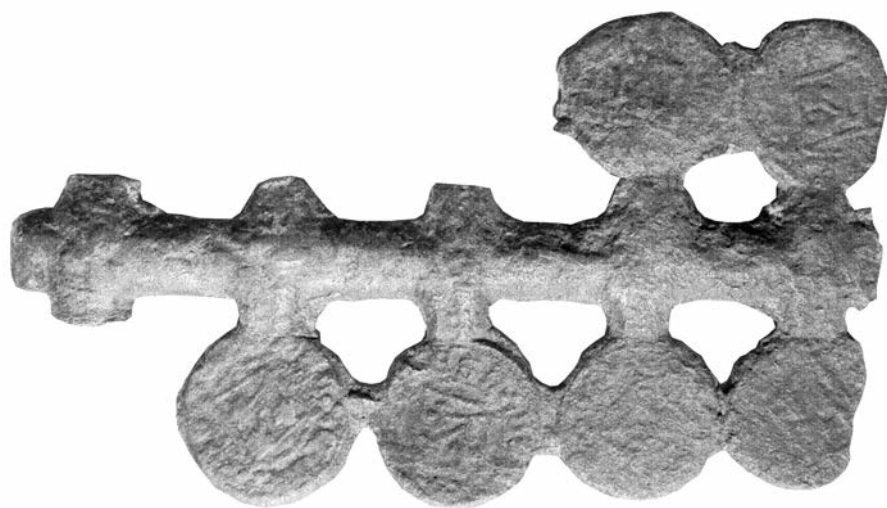
Ara la dificultat serà saber destriar les pugeses bones de les falses. En qualsevol cas sembla probable que totes les que mostrin haver estat fetes per fusió, que penso que són la majoria, deuen ésser falses. Els altres tipus de pugeses de Lleida mostren haver estat obrades per encunyació amb martell.

BIBLIOGRAFIA:

- BOTET I SISÓ, J., *Les Monedes Catalanes*, vol. II, Barcelona, 1909.
 CRUSAFONT, M., *La moneda catalana local*, Barcelona, 1990 (CrusL).
 CRUSAFONT, M., *Catàleg General de la moneda catalana*, Barcelona, 2009 (CruCG).

18a

18b

CRUSAFONT - LABROT - MOLL, *Plomos y jetones medievales de la Península Ibérica*, Barcelona-Madrid, 1996. Vegeu una pugesa de plom d'aquest tipus, núm. 43.

Els Castells Catalans, diferents autors, vol. VI, segona part, Barcelona, 1979, p. 1319-1325, Castell d'Orcau.